

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2012)

8ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤΠΕ

Εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia:
Βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Μαρία Ζουμπατιανού , Γεώργιος Φεσάκης

Εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia:Βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Ζουμπατιανού Μαρία¹, Φεσάκης Γεώργιος²
psempn09005@aegean.gr, gfesakis@aegean.gr

¹ Δασκάλια, ΠΜΣ «Παιδικό βιβλίο και παιδαγωγικό υλικό», Πανεπιστήμιο Αιγαίου

² Επ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ΤΕΠΑΕΣ

Περίληψη

Η εργασία αυτή αποτελεί ανασκόπηση επιστημονικών δημοσιεύσεων που αναφέρονται στις εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia. Στόχος της εργασίας είναι να παρουσιάσει, μέσα από μια συστηματική καταγραφή, πιθανές εκπαιδευτικές εφαρμογές της wikipedia έτσι ώστε να είναι δυνατή η αξιοποίησή τους από εκπαιδευτικούς και ερευνητές. Τα 24 επιστημονικά δημοσιεύματα που μελετήθηκαν εντοπίστηκαν από βάσεις δεδομένων ερευνητικών εργασιών. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση ανέδειξε πλήθος εκπαιδευτικών εφαρμογών που αφορούν διάφορα διδακτικά αντικείμενα. Περιλαμβάνουν ποικιλία προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων και μαθησιακών δραστηριοτήτων. Οι εκπαιδευτικοί στόχοι και τα είδη των εργασιών (tasks) που περιλαμβάνονται στις εργασίες είναι αρκετά γενικά ώστε να μπορούν εφαρμοστούν ως πρότυπα και σε άλλες περιπτώσεις.

Λέξεις κλειδιά: Wikipedia, wikis, συνεργατική συγγραφή, μαθησιακός σχεδιασμός

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον της εκπαιδευτικής κοινότητας πληθώρα διαδικτυακών εφαρμογών που εντάσσονται στην κατηγορία web 2.0 (Fessakis et al., 2008; Φεσάκης, 2009). Ως ιδιαίτερη περίπτωση αναφέρεται η εγκυκλοπαιδεία Wikipedia που αποτελεί κατά πολλούς την πιο γνωστή και επιτυχημένη εφαρμογή της τεχνολογίας των wikis κι ένα πρωτοφανές παράδειγμα συνεργατικής γραφής στην παγκόσμια ιστορία. Για τις εκπαιδευτικές εφαρμογές των wikis γενικότερα ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης μπορεί να αντλήσει πληροφορίες από εργασίες, όπως των Duffy & Bruns (2006) και Konieczny, (2007). Στην εργασία αυτή εστιάζουμε στη Wikipedia, επειδή ο συνδυασμός της τεχνολογίας wiki (αναζήτηση πληροφοριών, συνεργατική γραφή, δυνατότητα ελέγχου εκδόσεων και αναθεωρήσεων) με τον πλούτο του περιεχομένου μιας εγκυκλοπαιδείας, παρέχει δυνατότητες για εκπαιδευτικές εφαρμογές πέρα από την απλή άντληση πληροφοριών που είναι συχνά η πρώτη ιδέα.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αναδίφηση της βιβλιογραφίας ώστε να καταγραφούν χαρακτηριστικά και τύποι εκπαιδευτικών εφαρμογών της Wikipedia που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο του μαθησιακού σχεδιασμού γενικότερα. Θα γίνει δηλαδή καταγραφή και σχολιασμός μορφών μαθησιακών δραστηριοτήτων, μαθησιακών σκοπών, γνωστικών αντικείμενων και βαθμίδων εφαρμογής που αφορούν στην εκπαιδευτική αξιοποίηση της Wikipedia όπως αυτά καταγράφονται στη βιβλιογραφία. Τα ευρήματα που στηρίζονται στην ανάλυση ενός συνόλου 24 εργασιών ξεπερνούν τις αρχικές προσδοκίες των συγγραφέων και εμφανίζουν πρωτοτυπία και ποικιλομορφία. Στο υπόλοιπο του άρθρου παρουσιάζεται σύντομα η Wikipedia, κατόπιν περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας και ο τρόπος επιλογής των εργασιών. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα ευρήματα και τέλος γίνεται σύνοψη και σχολιασμός αυτών.

Λίγα λόγια για την Wikipedia

Η Wikipedia ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 2001 από τους Jimmy Wales και Larry Sanger. Σύμφωνα με στοιχεία που είναι διαθέσιμα σε αυτήν, τα άρθρα της ενημερώνεται από πολλούς συνεργάτες σε περισσότερες από 280 γλώσσες. Η εξάπλωση της Wikipedia μπορεί να αποδοθεί σε τρία βασικά της πλεονεκτήματα: *εύκολη και ελεύθερη πρόσβαση, γρήγορη αναβάθμιση, δημοσίευση πρόσφατων-επικαιρών πληροφοριών και γρήγορος έλεγχος αυτών από την κοινότητα της Wikipedia*. Οποιοσδήποτε αναγνώστης της Wikipedia μπορεί να επεξεργαστεί ένα υπάρχον κείμενο της επιλέγοντας το σύνδεσμο «Επεξεργασία» που υπάρχει στο μενού της σελίδας. Η Wikipedia παρέχει εργαλεία, όπως τον «Οδηγό για νέους χρήστες», τα οποία βοηθούν τον άπειρο χρήστη να συνεισφέρει στην εγκυκλοπαίδεια σύμφωνα με την πολιτική και τους κανόνες της. Η ίδια η Wikipedia δεν έχει μείνει αδιάφορη ως προς την εκπαιδευτική κοινότητα. Ειδικότερα, διοργάνωσε το School and University project (SUP) για να διευκολύνει τις εκπαιδευτικές εφαρμογές (Konieczny, 2007:25). Μαθησιακά εκπαιδευτικά σχέδια εργασίας μπορούν να γίνουν σε οποιοδήποτε wiki, η Wikipedia όμως έχει κάποια σημαντικά πλεονεκτήματα: διαθέτει τεράστιο όγκο πληροφοριών, συνδέσμων, εικόνων και λημμάτων και παρέχει στους μαθητές δυνατότητες αλληλεπίδρασής τους με άλλους χρήστες της. Για παράδειγμα, οι μαθητές μπορούν να λάβουν ανατροφοδότηση από περισσότερα άτομα συγκριτικά με αυτά της τοπικής τους εκπαιδευτικής κοινότητας.

Προβληματική και μεθοδολογία της εργασίας

Το ερώτημα, που προκύπτει από τη σκοπιά του εκπαιδευτικού σχεδιασμού, αφορά στην αναζήτηση των γενικεύσιμων χαρακτηριστικών των εκπαιδευτικών εφαρμογών της Wikipedia που έχουν τεκμηριωθεί στη βιβλιογραφία στα 10 και πλέον χρόνια ζωής της. Για το σκοπό αυτό επιλέχθηκε η μέθοδος της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Ειδικότερα, αναζητώντας σε βάσεις δεδομένων ερευνητικών εργασιών (ERIC, Scholar, Scopus, ETPE), εντοπίστηκαν 30 σχετικές εργασίες. Από αυτές, επιλέχθηκαν οι πιο πρόσφορες (24 συνολικά), με την έννοια ότι είχαν εκτενή και λεπτομερή περιγραφή των μαθησιακών δραστηριοτήτων στη wikipedia (όσον αφορά το σχεδιασμό ή και την εφαρμογή τους) και αναλύθηκαν σε σχέση με την εκπαιδευτική αξιοποίηση της Wikipedia που περιγράφουν. Στις περισσότερες από αυτές τις εργασίες οι εφαρμογές της Wikipedia αφορούν κυρίως φοιτητές κολεγίων και Πανεπιστημίων, ενώ υπάρχουν και μερικές έρευνες για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι εργασίες περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία της παρούσας εργασίας, ενώ η λεπτομερής τους περιγραφή δεν είναι εφικτή λόγω των περιορισμών του χώρου. Για την ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν οι εξής άξονες: εκπαιδευτικοί σκοποί, γνωστικό αντικείμενο και είδος της δραστηριότητας (task).

Ευρήματα της ανάλυσης για τις εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται τα ευρήματα της ανάλυσης των εργασιών που αφορούν εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia. Τα ευρήματα παρουσιάζονται ανά άξονα ανάλυσης. Αρχικά παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικοί σκοποί που είχαν οι εργασίες, κατόπιν τα γνωστικά αντικείμενα και τέλος το είδος της δραστηριότητας-εργασίας που ανατέθηκε στους μαθητές.

Εκπαιδευτικοί σκοποί

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας βρέθηκαν οι επόμενοι 9 διαφορετικοί γενικοί εκπαιδευτικοί σκοποί ξεκινώντας από τους πιο τεχνολογικούς προς τους γενικότερους.

Εξοικείωση με τα wiki και ανάπτυξη ψηφιακού γραμματισμού γενικότερα

Ο ψηφιακός γραμματισμός (digital literacy) αποτελεί όλο και συχνότερα κύριο ή δευτερεύον σκοπό πολλών εκπαιδευτικών μαθησιακών σχεδίων εργασίας. Η χρήση της Wikipedia είναι εύλογος τρόπος να εξοικειωθεί κανείς με τη χρήση των wikis και τη διαχείριση των κοινοτήτων που σχηματίζονται γύρω τους. Επιπλέον, η Reilly (2011), προτείνει τη χρήση της Wikipedia ως χώρου επίδειξης τεχνολογικών εννοιών και σχετικής ορολογίας. Οι μαθητές χρησιμοποιώντας τη Wikipedia αναπτύσσουν απλές δεξιότητες (π.χ. επεξεργασία κειμένων), καθώς και πιο προηγμένες ικανότητες, όπως η συμμετοχή σε διαδικτυακές κοινότητες συνεργατικής γραφής. Ο McDonald (2007a) και οι Chandler & Gregory (2010), επιβεβαιώνουν με τις έρευνές τους τις τεχνολογικές δεξιότητες που ανέπτυξαν οι φοιτητές τους κατά τη διάρκεια υλοποίησης ερευνητικών εργασιών στη Wikipedia.

Ανάπτυξη του πληροφοριακού γραμματισμού

Ο όρος πληροφοριακός γραμματισμός (information literacy) συχνά συγχέεται με τους σχετικούς αλλά διακριτούς όρους της Πληροφορικής και του ψηφιακού γραμματισμού. Ο πληροφοριακός γραμματισμός περιλαμβάνει την ικανότητα να προσδιορίζει κάποιος τις πληροφορίες που χρειάζεται για την επίλυση ενός προβλήματος, να μπορεί να τις οργανώνει, να εντοπίζει τις καλύτερες πηγές πληροφοριών για μια συγκεκριμένη ανάγκη και να τις χρησιμοποιεί αποτελεσματικά. Η Wikipedia μπορεί να αξιοποιηθεί για την ανάπτυξη του πληροφοριακού γραμματισμού (Sormunen et al., 2011) μέσα από κατάλληλες διερευνητικές εργασίες, μελέτες περίπτωσης και αντιδιαστολή πληροφοριών. Μέρος του πληροφοριακού γραμματισμού αφορά στην ευαισθητοποίηση στην αξιοπιστία των πληροφοριών. Οι μαθητές χρειάζεται να μάθουν να ελέγχουν την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των πληροφοριών και των πηγών τους γενικά και ειδικότερα στην περίπτωση που αυτές αντλούνται από το διαδίκτυο. Στον εκπαιδευτικό χώρο παρατηρήθηκε ότι αρκετοί μαθητές χρησιμοποιούν στις εργασίες τους τη Wikipedia και δείχνουν να μην αντιλαμβάνονται ζητήματα αξιοπιστίας που αφορούν τη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια. Αξιοποιώντας τις περιπτώσεις αυτές είναι δυνατό να σχεδιαστούν μαθησιακές παρεμβάσεις για την ευαισθητοποίηση σε σχετικά θέματα. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις περιγράφονται στις εργασίες των Calkins & Kelley (2009) και Chandler & Gregory (2010).

Διερεύνηση και κατανόηση εννοιών

Η Wikipedia προσφέρεται για διερεύνηση εννοιών λόγω της πληθώρας των άρθρων και κυρίως λόγω της πολλαπλότητας των συγγραφέων που αναλύουν από κοινού τις έννοιες. Παρεμβάσεις με σκοπό τη διερευνητική προσέγγιση εννοιών από το χώρο της χημείας περιγράφει η εργασία των Moy et al. (2010), από το χώρο της οικολογίας η εργασία των Callis et al. (2009) και η εργασία του Witzleb (2009) από το χώρο της νομικής.

Μάθηση της ερευνητικής μεθοδολογίας

Η Wikipedia μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη ικανοτήτων ερευνητικής μεθοδολογίας (Reilly, 2011; Chandler & Gregory, 2010, Nix, 2010; Garvoille & Buckner, 2009; Mc Donald, 2007a). Μπορεί να βοηθήσει στην απόκτηση δεξιοτήτων ερευνητικής συγγραφής (Purdy, 2010). Η συνεργατική γραφή στη Wikipedia χαρακτηρίζεται από επαναλαμβανόμενες αναθεωρήσεις κειμένων, συζήτηση, διαμοιρασμό πληροφορίας και καταμερισμό εργασιών. Οι διαδικασίες για τη συγγραφή ενός άρθρου στη Wikipedia μοιάζουν με τις διαδικασίες συγγραφής ενός ερευνητικού άρθρου. Μέσα λοιπόν από μια ερευνητική εργασία στη Wikipedia, οι μαθητές εξασκούνται στο είδος των διαδικασιών που οι πραγματικοί ερευνητές πρέπει να προβούν προκειμένου να συλλέξουν και να

παρουσιάσουν τις ιδέες τους (Cronitz & Smoot, 2009). Η χρήση της Wikipedia θα προσφέρει στους μαθητές γνώσεις για το πώς παράγεται η γνώση (Purdy, 2009:W364). Επίσης, η Wikipedia μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να μάθουν οι μαθητές να διακρίνουν τις πρωτογενείς από τις δευτερογενείς πηγές και να μεταβαίνουν από μια γενική πηγή (π.χ. Wikipedia) σε μια πιο ειδική πηγή (π.χ. ακαδημαϊκό κείμενο με συγκεκριμένο θέμα), στοιχεία απαραίτητα για την εκμάθηση των διαδικασιών της έρευνας (Konieczny, 2007:28).

Ανάπτυξη επικοινωνιακής ικανότητας επιστημονικών ζητημάτων.

Η χρήση της Wikipedia αποτελεί ένα αυθεντικό μέσο για τη δημοσιοποίηση επιστημονικών ζητημάτων σε ένα ευρύ και ετερογενές κοινό. Υποστηρίζει έτσι μαθησιακές παρεμβάσεις ανάπτυξης επιστημονικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων (Sormunen et al., 2011; Moy et al., 2010; Witzleb, 2009; Callis et al., 2009). Η Nix (2010) επισημαίνει ότι η Wikipedia μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν τις συμβάσεις που διέπουν τα κείμενα της Wikipedia και κατ' επέκταση και τα άλλα κειμενικά είδη. Η αξιόπιστη και έγκυρη βιβλιογραφία είναι αυτή που χαρακτηρίζει και διακρίνει ένα ακαδημαϊκό κείμενο. Οι μαθητές μέσα από μια εργασία στη Wikipedia μπορούν να κατανοήσουν τι θα πει πνευματική κυριότητα κειμένων (Chandler & Gregory, 2010). Έτσι, γνωρίζοντας ότι τα κείμενά τους είναι προσβάσιμα στον οποιοδήποτε, γίνονται πιο προσεκτικοί σε αυτά που γράφουν (Chandler & Gregory, 2010).

Κατανόηση της μεθοδολογίας της ιστορίας.

Η Wikipedia όπως και κάθε εγκυκλοπαίδεια έχει προφανή ρόλο στη διδακτική της ιστορίας ως πηγή πληροφοριών. Η διδασκαλία της μεθοδολογίας της Ιστορίας με τη βοήθεια της Wikipedia είναι όμως κάτι διαφορετικό. Στις εργασίες των Pollard (2008) και Nix (2010) περιγράφονται παρεμβάσεις με μαθησιακό στόχο τη μεθοδολογία της Ιστορίας. Οι μαθητές καλούνται να γίνουν οι ίδιοι ιστορικοί και να συμμετέχουν στην ιστοριογραφία, γράφοντας κείμενα σχετικά με το αντικείμενο του μαθήματος. Δημοσιεύοντας τα κείμενά τους, γράφουν για τα ευρήματά τους στο χώρο της ιστορίας και καταθέτουν τις ανακαλύψεις τους σε δημόσιο χώρο για σχολιασμό. Εκεί πολλές φορές τα σχόλια άλλων αναγνωστών εισάγουν τους μαθητές σε ιδέες και απόψεις που δεν είχαν οι ίδιοι σκεφτεί (Nix, 2010). Το περιβάλλον της Wikipedia, έχει πολλά πλεονεκτήματα που βοηθούν την επίτευξη του παραπάνω στόχου, καθώς υποστηρίζει ένα NPOV (Neutral Point of View), σύμφωνα με το οποίο τα κείμενα της Wikipedia πρέπει να παρουσιάζουν και τις δυο πλευρές ενός επιχειρήματος. Έτσι, διδάσκει στους μαθητές την αξία της αντικειμενικότητας και τρόπους συλλογικής διαπραγμάτευσης ενός ζητήματος, στοιχεία που σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με το μάθημα της ιστορίας. Ακόμη, το περιβάλλον της Wikipedia παρέχει σχετικές δυνατότητες στους χρήστες μέσα από τις καρτέλες «Συζήτηση» και «Προβολή Ιστορικού». Η Rosenzweig (2006) επισημαίνει πως ό,τι συμβαίνει στην καρτέλα συζήτησης της Wikipedia, δηλαδή επεξηγήσεις για τις παρεμβάσεις των χρηστών, αποτελεί ιστοριογραφική αντιπαράθεση. Επιπρόσθετα, η Wikipedia μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εισαγωγή των μαθητών στην ιστορική σκέψη μέσω της επιστημολογίας (γνωρίζω ότι /πως...). Το αβέβαιο επιστημολογικό στάτους της Wikipedia, η wiki-δομή της και η δυνατότητα πληρέστερης εξέτασης των κειμένων της ευνοούν τη συζήτηση επιστημολογίας πάνω στην ιστορική σκέψη (Hammond et al., 2009).

Μάθηση ξένης γλώσσας

Μια άλλη κατηγορία μαθησιακών σκοπών αφορούν στη εκμάθηση ξένων γλωσσών με την αξιοποίηση της Wikipedia (McDonald, 2007a, 2007b; Tardy, 2010). Το πλούσιο και αυθεντικό υλικό της Wikipedia μπορεί να αξιοποιηθεί για ανάγνωση κειμένων στη γλώσσα εκμάθησης

αλλά και για την εκμάθηση συγγραφής κειμένων. Επιπλέον, η Wikipedia μπορεί να παρέχει στον αναγνώστη κείμενα που είναι γραμμένα στη δική του και προς μάθηση γλώσσα για αντιπαράβολή. Τέλος, μέσα από το σύστημα της συνεχούς αναθεώρησης των κειμένων από διάφορους χρήστες, τα κείμενα που γράφονται από τα άτομα που δε γνωρίζουν καλά τη γλώσσα συνεχώς διορθώνονται παρέχοντας πληροφορία ανάδρασης.

Ανάπτυξη κριτικής σκέψης

Το περιβάλλον της Wikipedia προσφέρεται για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης μέσα από ποικίλες δραστηριότητες αντιπαράθεσης απόψεων και ελέγχου υποθέσεων, όπως φάνηκε από τις έρευνες των Chandler & Gregory (2010), Calkins & Kelley (2009), Callis et al. (2009), Cummings (2009), Garvoille & Bucker (2009), Crovitz & Smoot (2009). Κατάλληλα σχεδιασμένες δραστηριότητες συγγραφής και αξιολόγησης κειμένων στη Wikipedia, μπορούν επίσης να αναπτύξουν κριτική σκέψη (Garvoille & Buckner, 2009).

Ανάπτυξη της ικανότητας συνεργασίας

Πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα που περιγράφονται στη βιβλιογραφία στηρίζονται στη συνεργατική μάθηση και έχουν ως στόχο τους την ανάπτυξη της. Χαρακτηριστικές είναι οι εργασίες των Sormunen et al (2011) και Chandler & Gregory, (2010). Τα σενάρια των συνεργασιών με βάση την Wikipedia εμφανίζουν ποικιλία (Chandler & Gregory, 2010; Sormunen et al., 2011).

Γνωστικά αντικείμενα

Οι εργασίες που αναλύθηκαν περιλαμβάνουν μαθησιακά σχέδια σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα όπως: Ιστορία (6), Νομική (1), Γλώσσα (3 παραγωγή γραπτού λόγου, 3 διδασκαλία ξένης γλώσσας και 1 Λογοτεχνία), Χημεία (1), Οικολογία (1), Βιολογία (1) και Πληροφορική (2). Υπήρξαν και έρευνες που δεν ανέφεραν συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο. Η μεθοδολογία της έρευνας συναντήθηκε σε ερευνητικές εργασίες στη λογοτεχνία και στην ιστορία. Λαμβάνοντας υπόψη ότι όλες οι δραστηριότητες για την υλοποίησή τους απαιτούν χρήση ΤΠΕ μπορούμε να πούμε ότι έμμεσα τουλάχιστον είναι διαθεματικές.

Είδη δραστηριοτήτων (tasks) στις εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα ήδη των δραστηριοτήτων από τις εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia που περιγράφονται στις εργασίες που αναλύθηκαν. Οι δραστηριότητες που κλήθηκαν οι μαθητές να πράξουν είναι διαφωτιστικές, χαρακτηρίζουν το είδος της δράσης και της εμπλοκής των μαθητών και μπορούν να βοηθήσουν στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό παρόμοιων μαθησιακών σχεδίων.

Αναζήτηση πληροφοριών

Η Wikipedia μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως άμεση πηγή πληροφοριών και ιδεών (Purdy, 2010). Επίσης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σημείο εκκίνησης για την αναζήτηση βιβλιογραφίας σε μια εργασία (Reilly, 2011; Purdy, 2010:209; Aycocck & Aycocck, 2008:93) αφού πολλά άρθρα εκτός από τον τίτλο «Προτεινόμενη Βιβλιογραφία», περιέχουν κι άλλους τίτλους, όπως: «Αναφορές» «Περεταιίρω ανάγνωση», «Εξωτερικοί σύνδεσμοι» και «Δείτε επίσης». Συχνά τα κείμενα της λόγω του συνεργατικού τρόπου γραφής τους μπορούν να δείξουν στο μαθητή κατευθύνσεις ανάλυσης και επεξεργασίας του θέματός του από πλευρές τις οποίες δε θα μπορούσε ίσως να σκεφτεί (Purdy, 2010:209; Head & Eisenberg, 2010). Τέλος,

η Wikipedia χρησιμοποιείται για την εύρεση απουσίας πληροφοριών σε ένα θέμα με απώτερο στόχο την έρευνα και μελέτη του θέματος αυτού (Moy et al. 2010; Tardy, 2010).

Δημιουργία λημμάτων & επεξεργασία κειμένων

Οι ερευνητές (Nix, 2010; Tardy, 2010; Witzleb, 2009; McDonald, 2007b) προτείνουν τη δημιουργία νέων λημμάτων. Ο πιο σημαντικός λόγος για τη δημιουργία νέων κειμένων στη wikipedia αποτελεί ο εμπλουτισμός της σε κείμενα με θεματολογία που δεν υπάρχει στη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια.

Η επεξεργασία ενός κειμένου της wikipedia περιλαμβάνει πολλές δυνατότητες όπως: πρόσθεση/αφαίρεση/διαγραφή περιεχομένου, οργάνωση/μορφοποίηση περιεχομένου, πρόσθεση/αφαίρεση /διόρθωση υπερσυνδέσμων, συντακτική και ορθογραφική επιμέλεια.

Συζήτηση και Διάλογος

Οι συγγραφείς των κειμένων πολλές φορές θέλουν να αιτιολογήσουν τις αλλαγές που έχουν κάνει σε κείμενα της wikipedia και να ανταλλάξουν γνώμες ή απλώς να διαβάσουν τις απόψεις των άλλων χρηστών. Αυτό μπορούν να το κάνουν στην καρτέλα «Συζήτηση» της wikipedia (Konieczny, 2007). Εμπλεκοντας τους μαθητές σε διάλογο με άλλους χρήστες (Cronitz & Smoot, 2009; Cummings, 2009) μπορούν να αναδυθούν σκέψεις και σχόλια άλλων αναγνωστών, τα οποία οι μαθητές ίσως δεν είχαν σκεφτεί πριν. Συχνά τα σχόλια των άλλων χρηστών αποτελούν έναυσμα για τη βελτίωση ενός άρθρου (Nix, 2010; Pollard, 2008).

Κατηγοριοποίηση και σύγκριση κειμένων

Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη Wikipedia για να κατηγοριοποιήσουν κείμενα π.χ. ανάλογα με το θέμα τους (π.χ. κείμενα που περιγράφουν ανθρώπους, κείμενα που περιγράφουν γεγονότα κ.τ.λ.) και να βρουν κοινά πρότυπα (Tardy, 2010). Η εργασία της κατηγοριοποίησης βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν το εγκυκλοπαιδικό στυλ γραφής.

Κριτική κειμένου

Μια πολύ καλή δραστηριότητα αποτελεί η συγγραφή μιας κριτικής για ένα ή περισσότερα κείμενα της εγκυκλοπαίδειας που έχουν γραφτεί από άλλους χρήστες της wikipedia. Οι Tardy (2010), Witzleb (2009), Callis et al. (2009), McDonald, (2007a) προέτρεψαν τους φοιτητές τους να κάνουν κριτικές και αναθεωρήσεις κειμένων.

Συγγραφή κειμένου που να αφορά στη Wikipedia

Οι μαθητές, αφού συγκρίνουν κείμενα της Wikipedia με άλλες πηγές και διαβάσουν άρθρα για την αξιοπιστία της Wikipedia, την αξιοπιστία των συνεισφερόντων, το νόμιμο περιεχόμενό της, και τη συνολική διαδικασία της σύνταξης αναθεώρησης, μπορούν να γράψουν ένα άρθρο για τη Wikipedia (Calkins & Kelley, 2009: 125).

Παρακολούθηση αλλαγών στα κείμενα

Μια ακόμα δραστηριότητα μετά την επεξεργασία και συγγραφή κειμένων στην εγκυκλοπαίδεια αποτελεί η παρακολούθηση των αλλαγών στα άρθρα που γράφτηκαν από τους μαθητές (Reilly, 2011; Chandler & Gregory, 2010; Nix, 2010, Cummings, 2009). Οι μαθητές παρατηρούν, συζητούν και γράφουν για το τι συμβαίνει στα κείμενά τους μετά τη δημοσίευσή τους (Nix, 2010). Αναλύοντας κριτικά, τις συνεισφορές τις δικές τους και των άλλων, καλούνται οι μαθητές να δουν το γράμμα τους ως μέρος ενός ζωντανού κειμένου με ενεργούς αναγνώστες (Reilly, 2011).

Είναι φανερό ότι εμφανίζεται στη διεθνή πρακτική ποικιλία δραστηριοτήτων στις οποίες μπορούν να εμπλακούν οι μαθητές και οι οποίες υπερβαίνουν τις δυνατότητες των έντυπων εγκυκλοπαιδειών. Οι δραστηριότητες θα μπορούσαν να συνδυαστούν σε κάποιο

συγκεκριμένο μαθησιακό σχέδιο, να είναι ανεξάρτητες γνωστικού αντικείμενου και να αποτελούν μαθησιακούς μηχανισμούς που εμπλέκουν νοητικά το μαθητή και ενεργοποιούν ανώτερες μορφές σκέψης ενώ καλλιεργούν προηγμένες δεξιότητες.

Σύνοψη-συζήτηση

Στην παρούσα εργασία αναλύθηκε ένα ευρύ σύνολο δημοσιευμένων εργασιών που περιλαμβάνουν εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia. Η ανάλυση των εργασιών έγινε στους άξονες των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, τα γνωστικά αντικείμενα και τα είδη των δραστηριοτήτων που ανατέθηκαν στους μαθητές. Μετά την πρώτη δεκαετία ύπαρξης της Wikipedia φαίνεται ότι ο εκπαιδευτικός κόσμος, επιδεικνύοντας σημαντική δημιουργικότητα, εφευρίσκει ποικιλία τρόπων για την αξιοποίηση του πλούτου της Wikipedia. Από την ανάλυση των εργασιών καταγράφονται πλήθος μαθησιακών σκοπών σε διάφορες βαθμίδες και γνωστικά αντικείμενα. Μερικοί από τους σκοπούς είναι ιδιαίτερα επίκαιροι όπως η κριτική σκέψη, η συνεργατικότητα, ο ψηφιακός και πληροφοριακός γραμματισμός και η ανάπτυξη ικανοτήτων διερευνητικού χαρακτήρα. Η συνεισφορά δε της Wikipedia στην επίτευξη των στόχων αυτών είναι μερικές φορές καινοτόμα όπως στην κριτική αξιολόγηση των πληροφοριών ή στη συνεργατική γραφή επιστημονικών κειμένων. Σε σχέση με τα είδη των δραστηριοτήτων παρουσιάζεται επίσης πλούτος ελκυστικών δραστηριοτήτων με μαθησιακό δυναμικό και χαρακτήρα μαθητοκεντρικό που συνάδει με τη σύγχρονη παιδαγωγική του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού. Οι εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia της προσδίδουν προστιθέμενη αξία και διαφοροποιούνται ποιοτικά από αυτές των έντυπων εγκυκλοπαιδειών. Η διαφοροποίηση οφείλεται στις μοναδικές δυνατότητες για την περίπτωση της Wikipedia, όπως η παρακολούθηση του ιστορικού και η λήψη αναδραστικής πληροφορίας από κοινό πολύ ευρύτερο της εκπαιδευτικής κοινότητας που ανήκει ένας μαθητής. Γενικά, τα ευρήματα είναι αρκετά πλούσια και έχουν ξεπεράσει κατά πολύ τις αρχικές προσδοκίες των συγγραφέων αν και υπάρχουν μοντέλα δραστηριοτήτων όπως οι ιστοεξερευνησεις που δεν αναφέρονται όπως θα περίμενε κανείς.

Η συνεισφορά της εργασίας αφορά στην έμπνευση των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων που επιθυμούν να μάθουν για τις δυνατότητες εκπαιδευτικής αξιοποίησης της Wikipedia πέρα από την προφανή χρήση της ως πηγής πληροφοριών. Η εργασία μπορεί να επεκταθεί με τη μελέτη κι άλλων εργασιών και το υλικό της ανάλυσης να συστηματοποιηθεί ως επιμορφωτικό, ώστε να μπορεί να αξιοποιηθεί ευκολότερα σε διαδικασίες εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Οι ιδέες που παρουσιάζονται στην εργασία μπορούν να αξιοποιηθούν για μια ουσιαστικότερη και αποτελεσματικότερη χρήση της Wikipedia και του διαδικτύου γενικότερα στην εκπαίδευση.

Αναφορές

- Aycock, J., & Aycock, A. (2008). Why I love/hate wikipedia: Reflections upon (not quite) subjugated knowledges. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 8(2), 92-101.
- Calkins, S., & Kelley, M.R. (2009). Who writes the past? Student perceptions of wikipedia knowledge and credibility in a world history classroom. *Journal on Excellence in College Teaching*, 20(3), 123-144.
- Callis, K.L., Christ, L.R., Resasco, J., Armitage, D.W., Ash J.D., Caughlin, T.T., Clemmensen, S.F., Copeland, S.M., Fullman, T.J., Lynch, R.L., Olson, C., Pruner, R.A., Vieira-Neto, E.H., West-Singh, R., Bruna, E.M. (2009). Improving wikipedia: educational opportunity and professional responsibility. *Trends in Ecology and Evolution*. 24(4), 177-179.

- Chandler, C.J. & Gregory, A.S. (2010). Sleeping with the enemy: Wikipedia in the college classroom. *The History Teacher*, 43 (2), 247-257.
- Crovitz, D., & Smoot, W.S. (2009). Wikipedia: Friend, not foe. *English Journal*, 98 (3), 91-97.
- Cummings, R.E. (2009). *Lazy virtues: Teaching writing in the age of wikipedia*. Vanderbilt University Press.
- Duffy, P., & Bruns, A. (2006). The use of blogs, wikis and RSS in education: A conversation of possibilities. In *Proceedings of the Online Learning and Teaching Conference 2006*, 31-38. Brisbane.
- Fessakis, G., Dimitracopoulou, A., Tatsis, K. (2008). Supporting "Learning by Design" activities using group blogs. *Journal of Educational Technology and Society*, 11(4), 199-212.
- Garvoille, A., & Buckner, G. (2009). Writing wikipedia pages in the constructivist classroom. In G. Siemens & C. Fulford (Eds.). *Proceedings of World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications 2009*, 1600-1605. Chesapeake, VA: AACE. Retrieved from: <http://www.editlib.org/p/31691>.
- Hammond, T.C., Keeler, C.G., Manfra, M.M., Lee, J.K., Friedman, A. (2009, April). Epistemology is elementary: Historical thinking in social studies methods courses via critical inquiries of Wikipedia entries. Presented as a Roundtable at the American Educational Research Association Annual Meeting, San Diego, CA.
- Head A., & Eisenberg M. (2010). How today's college students use wikipedia for course-related research. *First Monday*, 15 (3-1). Retrieved from: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/3484/2857>
- Konieczny, P. (2007). Wikis and wikipedia as a teaching tool. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 4(1), 15-34.
- McDonald, K. (2007a). Wikipedia projects for language learning. *CALL-EJ*, 9 (1).
- McDonald, K. (2007b). Fostering independent language learning with wikipedia. In *Independent Learning Association 2007 Japan Conference: Exploring theory, enhancing practice: Autonomy across the disciplines*. Kanda University of International Studies, Chiba, Japan. Retrieved from: http://independentlearning.org/ILA/ila07/files/ILA2007_026.pdf
- Moy, C.L., Locke, J.R., Coppola, B.P., McNeil, A.J. (2010). Improving science education and understanding through editing wikipedia. *Journal of Chemical Education*, 87, 1159-1162.
- Nix, E.M. (2010). Wikipedia: How it works and how it can work for you. *The History Teacher*, 43(2), 259-264.
- Reilly, C.A. (2011). Teaching Wikipedia as a mirrored technology. *First Monday*, 16 (1-4). Retrieved from: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/3333/3070>
- Pollard, E.A. (2008). Raising the Stakes: Writing about witchcraft on wikipedia. *The History Teacher*, 42 (1), 9-24.
- Rosenzweig, R. (2006). Can history be open source? Wikipedia and the future of the past, *Journal of American History*, 93 (1), 117-46.
- Purdy, J.P. (2009). When the tenets of composition go public: A study of writing in wikipedia. *College Composition and Communication*, 61(2), 351-373.
- Purdy, J.P. (2010). Wikipedia is good for you!? *Writing Spaces: Readings on Writing*, 1, 205-224.
- Sormunen, E., Lehtö, L., Heinström, J. (2011). Writing for wikipedia as a learning task in the school's information. In: Huvila, I., Holmberg, K., & Kronqvist-Berg, M. (2011) *Proceedings of the International Conference of Information Science and Social Media (ISSOME)*. Åbo: Åbo Akademi University. App. III, p. 241-248. Retrieved from: <http://issome2011.library2pointoh.fi/wp-content/uploads/2011/10/ISSOME2011-proceedings.pdf>
- Tardy, C.M. (2010). Writing for the world: Wikipedia as an introduction to academic writing. *English Teaching Forum*, 48, 12-19.
- Witzleb, N. (2009). Engaging with the world: Students of comparative law write for wikipedia. *Legal Education Review*, 19(1/2), 83-97.
- Φεσάκης, Γ., (2009), Διαδικτυακές υπηρεσίες, web 2.0 και εκπαιδευτικός σχεδιασμός. Στο Α., Κοντάκος και Φ., Καλαβάρης, (επιμ), *Θέματα εκπαιδευτικού σχεδιασμού*, τομ. 2ος (σ. 181-206), Εκδόσεις Ατραπός.